

239 26.11.46.

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA BIBLIOTEEK

E. I. DOMBROVSKI

TSIVIILASJADE KOHTUALLUVUS
JA ENNEKOHTULIK ETTEVALMISTUS

Sundeksemplar

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU, 1946

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA BIBLIOTEEK

TOIMETAJA I. T. GOLJAKOV

E. I. DOMBROVSKI

TSIVIILASJADE KOHTUALLUVUS
JA ENNEKOHTULIK
ETTEVALMISTUS

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU, 1946

Tõlgitud teose järgi: Е. И. Домбровский, Подсудность и досудебная
подготовка гражданских дел. Юридическое издательство НКЮ СССР.
Москва, 1940.

A-11726⁹¹⁶⁸

I peatükk.

KOHTUORGANITE ALLUVUS.

„Tsiiviilõiguslikud vaidlused lahendatakse kohtukorras. Loobumine kohtu poole pöördumise õigusest on tühine“ (VNFSV TsK § 2 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid). Kuid mitte kõiki tsiivilasju ei lahendata kohtukorras. Nii näiteks kodanike nende kasutuses olevaist korteritest väljatõstmise asjad 17. oktoobri 1937. a. seaduse järgi „Linnades elamufondi säilitamise ja elamumajanduse parandamise kohta“ lahendatakse tervel real juhtudel administratiiv-, mitte aga kohtukorras (vt. 17. okt. 1937. a. seaduse § 31). Palkamise ja vallandamise õigust kasutavate vastutavate töötajate, samuti rea teiste kategooriate vastutavate töötajate (kes on loetletud NSVL TöörK ja liiduvabariikide TöörK-de poolt väljaantud nimestikes) vallandamise ja uuesti ametisse seadmise asjad ei kuulu läbivaatamisele kohtuorganites ega tüli-hindamiskomisjonides (vt. NSVL TöörK määrus 18. oktoobrist 1929. a. „Izvestija NKT SSSR“, 1930, nr. 1—2).

Real juhtudel kuuluvad töötülid sundläbivaatamisele tüli-hindamiskomisjonides (THK), mis organiseeritakse võrdsel arvul administratsiooni esindajaist ja tööliste ning teenistujate komitee (vabrikutehase komitee, kohaliku komitee jne.) esindajaist. Rahvakohus on õigustatud neis asjus konflikti lahendama üksnes neil juhtudel, kui THK-s ei jõuta kokkuleppele või kui THK otsus on tühistatud järelevalve korras (Töökoodeksi § 169²).

Riigi- ja kohalike maksude küsimused lahendatakse administratiiv-, mitte aga kohtukorras. Ent küsimus vara äravõtmise kohta võlgade katteks maksude, määralise sundkindlustuse, kohuslike naturaalandamite ja trahvide alal lahendatakse vastavalt 11. aprilli 1937. a. seadusele

kohtukorras (vt. täiendavaid materjale VNFSV TsPK juurde, 1945. a. eestik. väljaanne, lk. 151 jj.).

Peremeheta vara riigi kasuks äravõtmise küsimused lahendatakse administratiiv-, mitte aga kohtukorras.

Sotsialistliku majanduse asutuste ja organisatsioonide vahelised varalised vaidlused lahendatakse üldreeglina riikliku või ametkondliku arbitraaži organeis (välja arvatud allpool näidatud erandid, mil need asjad lahendatakse kooskõlas seadusega kohtu poolt).

Rida varalise iseloomuga küsimusi lahendatakse riikliku notariaadi organite poolt jne.

Tsiviilasjade põhihulk isiku- või varaõiguslike vaidluste alal kuulub seaduse kohaselt läbivaatamisele kohtuorganeis, üldreeglina — rahvakohtuis.

Kohtuorganeis läbivaatamisele tulevate asjade üldhulgast langeb tsiviilasjadele 70—75% (kriminaalasjad ei ületa 25% kõigist asjust).

Tsiviilprotsessi normid on toodud NSVL, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduses ja liidu- vabariikide tsiviilprotsessi koodekseis.

Neis koodekseis on toodud ka tsiviilasjade alluvuse eeskirjad.

Seaduses toodud tsiviilasjade alluvuse eeskirjadel on suur tähtsus. Nad piiristavad NSVL kohtusüsteemi üksikute lülide kompetentsi ja määravad täpselt, missuguse kohtu poole nimelt tuleb pöörduda teatava tsiviilasja seaduspäraseks otsustamiseks. Nad piiristavad kohtuorganite alluvuse riikliku ja ametkondliku arbitraaži ning tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi administratiiv- ja teiste organite alluvusest.

Tsiviilõiguste seaduslik kaitse kohtu teel nõuab valju kinnipidamist seadusega kindlaksmääratud kohtualluvusest.

Kohtualluvuseks nimetatakse asja kuuluvust ühe või teise kohtu alla. Asja kohtualluvusest räägitakse vaid siis, kui asi kuulub arutusele kohtuorganeis. Kui aga asi kuulub seaduse järgi läbivaatamisele mitte kohtukorras, vaid näiteks riikliku või ametkondliku arbitraaži organeis, administratiivseis või riikliku notariaadi jt. organeis, siis kõneldakse asja alluvusest ühele või teisele organile.

Eristatakse tehi- ehk liigi-, territoriaalset, alternatiiv-

set, lepingulist ja ainualluvust. Kui seadus määrab, kas antud asi allub rahva- või krai- (oblasti-) kohtule, ringkonnakohtule, autonoomse vabariigi Ülemkohtule või liiduvabariigi Ülemkohtule, siis sellega määratakse tehi- ehk liigiallusus. NSVL, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus kui ka liiduvabariikide protsessikoodeksid näevad ette tsiviilasjade alluvust kohtusüsteemi üksikuile lüliledele asjade kategooriate (liikide) järgi. Kui seadus ütleb, et antud asi vaidluse objekti või protsessiosaliste järgi allub näiteks krai- (oblasti-) kohtule esimese astme kohtuna, siis ei või seda asja võtta menetlusele rahvakohtus.

Kuid tehialluvuse kindlaksmääramisest üksi ei piisa. Kui asi allub seaduse järgi rahvakohtule, siis on vaja veel teada, missugusele rahvakohtule ta allub territoriaalselt. Näiteks hageja elab ühe rahvakohtu tegevuspiirkonnas, kostja aga teise rahvakohtu piirkonnas. Hageja elab Moskvas, kostja Noginskis.

Tekib küsimus, missugusele rahvakohtule asi allub.

Kui seadus määrab, missugusele kohtule asi allub kohtu territoriaalse asukoha järgi, siis kõneldakse asja territoriaalsest alluvusest.

VNFSV tsiviilprotsessi koodeksi § 25 ja teiste liiduvabariikide tsiviilprotsessi koodeksite vastavad paragrahvid määravad kindlaks asjade territoriaalse alluvuse kostja elu- või tegevuskoha järgi. See on territoriaalse alluvuse üldreegel. „Hagi esitatakse kohtule, kelle piirkonnas on kostjal alaline elukoht või alaline tegevus“ (VNFSV TsPK § 25). Seepärast, kui hageja elab Moskvas, kostja aga Noginskis, siis kuulub asi arutamisele Noginski rahvakohtus.

Kuid kodanike isiku- ja varaõiguste kaitse kergendamiseks lubab seadus üksikjuhtudel hagi esitamist kohtule ka hageja elukoha järgi.

Nii näiteks ülalpidamise (alimentide) hagid ja hagid kahju tasumise kohta, mis on tekitatud surmaga, raske või muu kehavigastusega, võib esitada ka hageja elukoha järgi (VNFSV TsPK § 25 märkus 1 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid). Üksikute liiduvabariikide seadused lubavad hagi esitamist hageja elu-

koha järgi ka teistes asjades. Nii näiteks UNSV TsPK § 30 lubab peale eespoolnimetatud asjade (alimendid ja kehavigastuse või surmaga tekitatud kahju) esitada hagi hageja elukoha järgi ka tööliste ja teenistujate tööasjus (töötasu, vallandamishüvituse, tööle uuesti võtmise jt. asjad). Samal viisil lahendab asjade alluvuse küsimuse ka Gruusia NSV TsPK § 29.

Tuleb märkida, et neil juhtudel seadus ei kohusta hagejat esitama hagi kohtusse tema enda elukoha järgi, vaid määrab, et neid hagnosis võib esitada hageja või kostja elukoha järgi. Järelikult alimentide asjades ja kehavigastuse eest kahju tasumise asjades sõltub hagejast, kas ta esitab hagi kostja elukoha järgi või kasutab seadusega temale antud soodustust esitada hagi omaenda elukoha järgi.

Juhtudel, kui hageja on seaduse kohaselt õigustatud valima ühte kohtuist, kellele asi allub, ja esitama hagi sellele või teisele kohtule, kõneldakse alternatiivalluvusest (ladinakeelsest sõnast *alter*, mis tähendab: üks kahest, kas see või teine).

Valik kohtute vahel, kellele asi allub, kuulub hagejale (VNFSV TsPK § 30 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Hageja valib sel juhul ühe kohtuist, kellele asi seaduse järgi allub.

Järelikult on seaduse järgi lapse ema õigustatud esitama lapse isa vastu hagi alimentide pärast kas kohtule, kelle piirkonnas on kostjal alaline elukoht või alaline tegevus, või kohtule oma elukoha järgi. Ema soovist sõltub, kus tal on sobivam kohtusse ilmuda, esitada tõendeid jne.

Alternatiivalluvuse juhtude hulka tuleb arvata ka hagi-de esitamist, mis tekivad lepinguist, milles on ette nähtud lepingu täitmise koht. Tsiviilhagnosisid, mis tekivad lepinguist, milles on täitmise koht ette nähtud või mille täitmine võib toimuda ainult teatavas kohas, võib esitada nii kostja elukoha kui ka lepingu täitmise kohta kohtule (VNFSV TsPK § 28, UNSV TsPK § 35, Azerbaidžani NSV TsPK § 28, Valge-Vene NSV TsPK § 28).

NSVL Ülemkohus seletas 23. jaanuari 1934. a. ringkirjas nr. 5, et rahvakohtud on kohustatud võtma oma menetlusele hagd toodangu mittevastava kvaliteedi pä-

rast, kui need esitatakse kauba kättesaamise kohta, mitte aga kostja elukoha järgi.

VNFSV Ülemkohtu presiidium seletas 23. septembril 1934. a., et kui vaidlused sotsialistliku majanduse organisatsioonide vahel tekivad pretensioonidest mitte toodangu kvaliteedi, vaid kauba koguselise puudujäägi kohta (näiteks puudulast, lekkimine, purunemine jms.), siis sääraseid hagid tuleb esitada alluvuse üldeeskirjade järgi, s. o. kostja elukoha (asukoha) või lepingu täitmise kohta järgi hageja valikul (alternatiivalluvus).

Hagid asutuste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide vastu esitatakse vastutava organi (juhatuse, direktsoon jne.) asukoha järgi. Kui aga hagi tuleneb toimingust, mis oli sõlmitud antud organisatsiooni kohaliku organiga, siis säärase hagi võib esitada selle organisatsiooni kohaliku organi asukoha järgi (VNFSV TsPK § 27, Valge-Vene NSV TsPK § 27, Gruusia NSV TsPK § 31, Aserbaidžani NSV TsPK § 27, UNSV TsPK § 34).

Hagid õiguse kohta ehitistele, maatükkidele, ettevõtetele, hagid vara vabastamise kohta üleskirjutusest ja müügist, hagid surnud omaniku järelejäänud vara kohta esitatakse selle vara või ta põhiosa asukoha järgi (VNFSV, Valge-Vene NSV, Aserbaidžani NSV TsPK § 29, UNSV TsPK § 36).

Üksikjuhtudel seadus määrab niinimetatud ainualluvuse. Näiteks hagid raudteede vastu vaidlustes, mis tulenevad veolepinguist vastavalt Raudteede seadustikule, võib esitada üksnes kohtuasutustele saadetise sihtkoha raudteevalitsuse asukoha järgi. Linnade nimestik, milles arutatakse seaduse järgi hagid raudteede vastu, avaldatakse „NSVL raudteetranspordi veo ja tariifide eeskirjade kogus“; ajakirjas „Sovetskaja justitsija“ nr. 22 — 1937. a. on avaldatud NSVL KohtuRK ringkiri 2. oktoobrist 1937. a. nr. 111, milles on toodud nende linnade nimestik.

Ringkirjas 9. juulist 1936. a. nr. 39 NSVL Ülemkohus seletas, et juhtudel, mil vara üleskirjutus ja müük toimuvad kohtuotsuse täitmiseks kriminaalasjas, esitatakse kolmandate isikute hagid vara üleskirjutusest ja müügist

vabastamise kohta selle vara või ta põhiosa asukoha järgi. Seejuures, kui vara üleskirjutus ja müük toimuvad kriminaalasjas esineva tsiviilhageja nõuete rahuldamiseks, siis esitatakse hagi tsiviilhageja vastu. Kui aga arest on peale pandud kohtuotsuse põhjal süüdimõistetu vara konfiskeerimise kohta, siis esitatakse hagi selle organisatsiooni vastu, kellele antakse üle konfiskeeritud vara. Nii näiteks aresti pealepanemise korral elumajale kohtuotsuse täitmiseks süüdimõistetu vara konfiskeerimise kohta tuleb süüdimõistetu naisel, kes kohtulikult nõuab maja vabastamist üleskirjutusest ja oma õiguse tunnustamist selle maja peale, esitada hagi vastava linnanõukogu kommunaalmajanduse osakonna vastu, kellele antakse üle konfiskeeritav maja.

Esinevad ka juhud, kus asja alluvuse määrab hageja ja kostja vaheline leping. Siis on tegemist lepingulise alluvusega. Kuid pooled võivad lepinguga määrata ainult territoriaalse alluvuse, mitte aga meelevaldselt muuta seadusega kindlaksmääratud tehialluvust. Näiteks pooled ei ole õigustatud kokku leppima asja alluvuse suhtes rahvakohtule, kui see seaduse järgi kuulub läbivaatamisele krai- (oblasti-) kohtus. Samuti puudub pooltel õigus kokku leppida asja alluvuse suhtes kohtule, kui see asi seaduse järgi kuulub riikliku arbitraaži kompetentsi, või vastupidi — üle anda asi kokkuleppel riiklikule arbitraažile, kui see asi seaduse järgi allub kohtuorganeile.

VNFSV Ülemkohtu pleenum 3. veebruaril 1932. a. (protokoll nr. 1) pani kohtuorganeile ette määrata hagide alluvus kooskõlas lepingus ettenähtud poolte kokkuleppega (vt. VNFSV TsPK, 1945. a. eestik. väljaanne, materjalid koodeksi paragrahvide kohta, lk. 103).

Lepingulist alluvust ei lubata neis hagi liikides, mille jaoks seadusega on kehtestatud ainualluvus, näiteks hagiid raudteede vastu. VNFSV Ülemkohtu presiidium selatas 13. detsembril 1935. a., et eeskirju lepingulise alluvuse kohta ei tule kohaldada ka hagidele kolhooside ja sotsialistliku (ühiskonnastatud) majanduse organisatsioonide vaheliste varaliste vahekordade kohta. Peale mainitud erandite on pooled õigustatud kokkuleppeid sõlmima vaidluste territoriaalse alluvuse kohta.

Tuleb siiski silmas pidada, et vastavalt VNFSV TsPK § 2 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te sellekohastele paragrahvidele on kohus õigustatud kontrollima poolte kokkuleppeid asja territoriaalse alluvuse kohta.

Kohus võib seaduse järgi kontrollida, kas kokkulepe territoriaalse alluvuse kohta ei ole suunatud ühe poole huvide vastu, seadusest möödahiilimisele jne.

Kuidas määrab seadus tsiviilasjade tehialluvuse?

Vastavalt VNFSV TsPK §-le 21 alluvad rahvakohtule peale §-des 22 ja 23 ettenähtud erandite kõik tsiviilvahekordadest tekkivad asjad:

a) vaidluste kohta, milles üks või mõlemad pooled on eraisikud;

b) ühiskonnastatud sektori asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vaheliste vaidluste kohta, mis tekivad kommunaalteenuste (vesivarustus, valgustus, gaas, kanalisatsioon, elekter jms.) kasutamise lepinguist, olenemata hagi hinnast; raudtee-, veete- ja õhutee-veolepinguist summas kuni 10 000 rublani (välja arvatud generaallepingud massiliste plaanipäraste vedude kohta); kõigi muude sotsialistliku majanduse organisatsioonide vaheliste varaliste õigussuhete alal — summas kuni 1000 rublani;

c) kolhooside endi vaheliste ja kolhooside ning riigi- ja kooperatiivorganisatsioonide vaheliste vaidluste kohta, mis tekivad lepinguist ja muudest varalistest õigussuhetest, olenemata hagi hinnast, välja arvatud kolhooside vaidlused maa kohta, mis läbi vaadatakse eriseadustes ettenähtud korras.

NSVL Ülemkohus seletas, et kolhooside varaliste vaidluste läbivaatamise kord laieneb ka kalastuskolhooside (-artellide) ja tööduskolhooside varalistele vaidlustele (vt. VNFSV TsPK, 1945. a. eestik. väljaanne, materjalid paragr. kohta, lk. 97);

d) ühiskonnastatud sektori asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vaidluste kohta kontsessiooniettevõttega ja välisfirmadega summas kuni 10 000 rublani;

e) hagide kohta, mis põhinevad dokumentidel, mille järgi sissenõudmine võib toimuda notariaalkontori või mõne muu notariaaltoimetusi teostava organi täitepealdisel alusel. Sääraseid asju vaatab rahvakohus läbi juhtudel, kui seadusega määratud tähtaja möödalaskmise tõttu

asi kuulub lahendamisele üldkohtukorras, olenemata hagi-hinnast, samuti juhtudel, kui võlgnik vaidleb notariaal-organiga täitepealdisega vormistatud nõuete vastu.

Vastavalt VNFSV TsPK § 21 märkusele rahvakohtu läbivaatamisele kuuluvad asjad, mis tekivad töösuhetest seoses töö kohta käivate seaduste, kollektiiv- ja töölepingute ning trahvitabeli rakendamisega juhtudel: a) kui tüli ei kuulu tüli-hindamiskomisjonide lahendamisele; b) kui tüli-hindamiskomisjoni antud tüliasi ei leidnud seal lahendust; c) kui tüli-hindamiskomisjoni otsus on järelevalveorgani poolt tühistatud.

Samasugused sätted on ette nähtud ka teiste liiduvabariikide protsessikoodeksites tööasjade alluvuse suhtes.

NSVL, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus ei näe ette rahvakohtute moodustamist tootmis- ja tööasjade alal ega rahvakohtute erisessioone tööasjade arutamiseks. Seepärast vaadatakse VNFSV TsPK § 21 märkuses loetletud asjad läbi rahvakohtute poolt üldises kohtualluvuse korras.

Teiste liiduvabariikide protsessikoodeksitega määratud tsiviilasjade tehiallus erineb üksikjuhtudel VNFSV TsPK normidest.

Nii näiteks Azerbaidžani NSV TsPK § 21 järgi alluvad rahvakohtule asjad ühiskonnastatud majanduse asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vaheliste vaidluste kohta, mis tekivad raudtee-, veete- ja õhutee-veolepinguist, summas kuni 20 000 rubla (välja arvatud veod, mis teostatakse generaallepingute täitmiseks massiliste plaanipärase vedude kohta); Riigipanga operatsioonidest, kui viimane esineb vaidluses poolena, summas kuni 3000 rubla.

Azerbaidžani TsPK § 23 järgi alluvad rahvakohtule ka asjad maakasutamise vaidluste kohta, nende hulgas ka vaidlused maakasutamise õiguse kohta linna piirides, ühelt poolt üksikute maakasutajate ja teiselt poolt kohalike majandusorganite vahel; varalised vaidlused seoses kolhoosi liikme vabatahtliku lahkumisega või väljaheitmisega kolhoosist; talundite liikmete hagid majandi ühise kasutamise võimaldamise kohta, kaebused talundi koosseisu muudatuste ebaõige registreerimise juhul.

Gruusia NSV TsPK § 23 järgi alluvad rahvakohtule kõik tsiviilõiguslikest suhetest tekkivad asjad, välja arva-

tud asjad, mis alluvad Gruusia NSV Ülemkohtule, autonoomsete vabariikide Ülemkohtutele, autonoomse oblasti kohtule, riiklikule arbitraažile, maa-asulate ühiskondlikele ja tootmis-seltsimehelikele kohtutele.

Turkmeenia NSV TsPK § 20 järgi rahvakohtule alluvate asjade hulgas on ette nähtud ka abielulahutuse asjad päriselanike vahel. Rahvakohtule alluvad kõik tsiviilõiguslikest suhetest tekkivad asjad, välja arvatud need, mis on ette nähtud Turkmeenia NSV TsPK §-des 21, 22, 23 ja 24.

Ülaltoodust selgub, et kõigis liiduvabariikides tsiviil-asjade põhihulk allub rahvakohtule.

Kõik tsiviilasjad vaadatakse läbi kohtu poolt koosseisus: eesistuja rahvakohtunik ja kaks rahvakaasistujat (vt. NSVL, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse §-d 9 ja 14).

VNFSV TsPK § 22 järgi krai- (oblasti-) kohus vaatab läbi esimese astme kohtuna:

1) ühiskonnastatud sektori asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vahelised vaidlused, mis tekivad:

a) Riigipanga operatsioonidest, kui viimane esineb vaidluse poolena, summas üle 1000 rubla;

b) raudtee-, veete- ja õhutee-veolepingutest summas üle 10 000 rubla, välja arvatud generaallepingud massiliste plaanipäraste vedude kohta;

2) ühiskonnastatud sektori asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vaidlused kontsessiooniettevõtetega ja välisfirmadega, kui hagihind ületab 10 000 rubla.

Krai- (oblasti-) kohus võib igast temale alluvast kohtust võtta asja oma menetlusse, samuti, olenevalt poolte asukohast ja muudest oludest, anda üksikuid asju või asjade liike rahvakohtule lahendada (VNFSV TsPK § 22 märkus).

VNFSV Ülemkohus võib igast VNFSV kohtust võtta iga asja oma menetlusse, samuti, olenevalt poolte asukohast või muudest oludest, anda üksikuid asju või asjade liike igale krai- (oblasti-) kohtule läbi vaadata (VNFSV TsPK § 24).

Kohtukorralduse seaduse § 48 järgi liiduvabariigi Ülemkohtu koosseisus tegutseb tsiviilasjade kohtukolleegium

nende tsiviilasjade arutamiseks, mis on seadusega antud liiduvabariigi Ülemkohtu võimkonda, samuti ka liiduvabariigi krai-, oblasti- ja teiste kohtute otsuste ja määruste peale esitatud kaebuste ja protestide läbivaatamiseks.

NSVL, liidu- ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 67 määrab kindlaks, et NSVL Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegium arutab seadusega tema võimkonda antud tsiviilasju, samuti vaatab läbi liiduvabariikide Ülemkohtu otsuste ja määruste peale antud protestid.

Alluvusvaidlused kohtute vahel ei ole lubatud (VNFSV TsPK § 33 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

NSVL kohtuorganid ei ole õigustatud vaidlema omavahel selle üle, kellele neist antud asi allub. Ennerevolutsiooniaegsete kohtute vahel kestsid aga alluvusvaidlused tihti aastaid, mille all kannatas töörahvas.

Nõukogude sotsialistlik seadusandlus on kaotanud säärased alluvusvaidlused. Meie kohtusüsteem on lihtne ja kättesaadav igale töötajale. Kui kodanik pöördub oma hagiavaldusega kohtu poole, rahvakohtunik aga peab asja alluvaks teisele kohtule, siis ta ka juhatab avaldaja sinna; teine kohus on seaduse järgi kohustatud võtma asja oma menetlusse alustamata alluvusvaidlust. Aga kuidas toimida juhtudel, mil rahvakohtuniku poolt määratud asja alluvus osutub ebaõigeks ja asi seaduse järgi ei allu sellele kohtule, kuhu rahvakohtunik suunas hageja tema hagiavaldusega?

Selles küsimuses on VNFSV Ülemkohus oma ringkirjas 1924. a. nr. 26 seletanud, et TsPK § 33 alusel ei ole alluvusvaidlused kohtute vahel lubatud; seepärast esimese astme kohtu määrus asja temale mittealluvuse kohta ühes õige kohtu äratähendamise, kui selle määruse peale ei ole esitatud edasikaebust ega protesti või kui kaebus ja protest on jäetud tagajärjeta, on kohuslik täitmiseks kohtule, mis on määruses ära tähendatud. Tähendatud kohtu keeldumine võtta asja oma arutusele kuulub edasikaebamisele TsPK § 249 korras erikaebuse esitamise teel.

Asja üleandmine selle kohtu poolt teisele kohtule on lubatud ainult korras, mis on seaduses eraldi ette nähtud (näit. TsPK § 103 põhjal).

Asja, mille kohus, silmas pidades alluvuse eeskirju, on võtnud oma menetlusse, peab sisuliselt otsustama sama kohus kõigil juhtudel (välja arvatud TsPK §-s 103 ette nähtud juhud), kuigi see asi menetluse kestel muutus alluvaks teisele kohtule, eriti esialgselt näidatud hagihiina suurenemise korral antud kohtu alluvuse piirist kõrgemale või vastuhagi esitamise korral, mis oma hinnalt ületab selle piiri (VNFSV TsPK § 33-a).

Hagiavalduse vastuvõtmisel võib rahvakohtunik tunnistada asja antud kohtule mitte alluvaks. See võib esineda juhtudel, et asi ei allu kohtuorganitele üldse või et ta ei allu antud kohtule liigi- või territoriaalalluvuse eeskirjade järgi.

Tunnustanud asja endale mittealluvaks, tagastab rahvakohus temale antud hagiavalduse koos lisadega ja ära kirjadega resolutsioonist esitamiseks asjaomasele kohtule. Kohtumääruse peale mittealluvuse tõttu hagiavalduse mittevastuvõtmise puhul võib kaevata erikaebekorras vastavalt VNFSV TsPK § 249 (VNFSV TsPK § 31 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid). Kaebus esitatakse kõrgema astme kohtule.

Mõned rahvakohtud praktiseerivad korda, et resolutsioonid hagiavalduste vastuvõtmisest keeldumise kohta teeb kohtusekretär. Säärane praksis on seadusvastane ega tohi aset leida.

Kohtunik või kohus, tunnistanud asja antud kohtule mittealluvaks, peab selle kohta tegema määruse. Ärakiri määrusest antakse või saadetakse hagejale.

VNFSV Ülemkohus seletas juba 1927. a., et kohtusekretäri resolutsioon asja mittealluvuse kohta ei või mingil juhul asendada kohtumäärust, mis on tehtud kohtu poolt kollegiaalkoosseisus või rahvakohtuniku poolt ainu isikuliselt.

Rahvakohtuniku või rahvakohtu keeldumise peale vastu võtta hagiavaldust võib kaevata 5 päeva jooksul kõrgema astme kohtusse. Azerbaidžani TsPK järgi on edasikaebe esitamise tähtajaks 7 päeva.

Tsiviilasjade läbivaatamise pretensioonikord.

See seisab selles, et üksikuil juhtudel nõuab seadus enne hagi kohtule esitamist pretensiooni esitamist vahetult kostjale. Näiteks Raudteede seadustiku põhjal tuleb pretensioonid, mis tulenevad kauba-, reisijate- ja pagasiveolepingust, saata 6-kuise tähtaja jooksul kaubasaadetise sihtkoha raudteevalitsusele.

Hagi võib esitada kohtule raudteevalitsuse vastu ainult pretensiooni täieliku või osalise tagasilükkamise korral või temalt vastuse mittesaamisel seatud tähtaja jooksul.

Samasugune kord on kehtestatud Siseveetranspordi määrustiku põhjal pretensioonide kohta, mis tulenevad veolepinguist veetranspordi-ettevõtetele.

NSVL õhukoodeks kehtestas pretensioonikorra õhuteveolepinguul põhinevate nõudmiste läbivaatamiseks.

NSVL RKN juures asuva Riikliku Arbitraaži juhendiga 29. augustist 1939. a. („Bjulleten Gosarbitraža“, 1939, nr. 18—19) on kehtestatud reklamatsiooni (s. o. pretensiooni-) kord vaidluste jaoks alaväärtusliku kauba hankimise puhul. Riiklik või kooperatiivne organisatsioon, olles saanud alaväärtuslikku, mittekomplektse või puuduliku sortimendiga kauba, on kohustatud koostama akti hankija esindaja või riikliku kvaliteedi-ekspertiisi või kvaliteedi-inspeksiooni esindaja osavõtul. Hiljemalt 10 päeva pärast akti koostamist on ostja kohustatud esitama hankijale reklamatsiooni (pretensiooni). Hankija keeldumise korral rahuldada reklamatsiooni esitab ostja 6-kuise tähtaja jooksul hagi kohtule või riiklikule arbitraažile kahjude, trahvi, viivise ja leppetrahvi kohta. Hagi esitatakse kaubasaamise kohta järgi.

II peatükk.

MAA-ASULATE ÜHISKONDLIKUD KOHTUD.

Maa-asulate ühiskondlikud kohtud tegutsevad üleliidulise seaduse alusel 29. septembrist 1930. a. (LSKK 1930, nr. 51, art. 531).

Maa-asula ühiskondlik kohus lahendab varanduslikke vaidlusi kuni 75 rubla väärtuseni, vaidlusi maa kohta üksi-

kute kodanike või talundite vahel, olenemata hagnosisum-
mast, asju perekondlike varanduste jagamise kohta, töö-
vaidlusi hagnosisummaga mitte üle 25 rubla.

Maa-asula ühiskondlik kohus ei või arutada hagnosisju
alimentide maksmise kohta (NSVL KTK Presiidiumi
määrus 27. juulist 1932. a.).

VNFSV Ülemkohtu pleenum seletas 31. märtsil 1931. a.,
et talundite jagamise asjad, mis on seotud maa jaotamise-
ga, ning samuti perekondlike varanduste jagamise asjad,
mis pole seotud maa jagamisega, alluvad maa-asula ühis-
kondlikule kohtule, olenemata hagnosisummast.

Maa-asula ühiskondliku kohtu otsus on lõplik ja kuulub
viibimata täitmisele.

Maa-asulate ühiskondlike kohtute üle teostab järele-
valvet prokuratuur. Prokuröriil on õigus esitada rahva-
kohtule protesti maa-asula ühiskondliku kohtu määruse
peale.

Maa-asula ühiskondlik kohus moodustatakse seaduse
järgi maa-asula nõukogu juures. Maa-asula ühiskondliku
kohtu koosseisu kuuluvad eesistuja, tema asetäitja ja
maa-asula ühiskondlikud kohtunikud (rahvakaasistujad).
Kohtunikud (vähemalt 15 inimest) valitakse maa-asula
kodanikkude üldkoosolekul ja kinnitatakse maa-asula
nõukogu pleenumi poolt. Eesistuja ja tema asetäitja valib
maa-asula nõukogu pleenum maa-asula nõukogu liikmete
hulgast ja kinnitab rajooni täitevkomitee.

III peatükk.

RIIKLIK JA AMETKONDLIK ARBITRAAŽ. MEREARBITRAAŽKOMISJON.

Varaliste vaidluste lahendamiseks riiklike ja koopera-
tiivsete ettevõtete ja organisatsioonide vahel on 3. mai
1931. a. seadusega (LSKK 1931, nr. 26, art. 203) asuta-
tud riiklik arbitraaž.

Riikliku arbitraaži organid asuvad NSVL RKN juures,
liiduvabariikide RKN-de juures, samuti ka autonoomsete
vabariikide RKN-de juures, kraide ja oblastite täitevkomitee-
teede juures ja autonoomsete oblastite täitevkomiteede

juures. Moskvast ja Leningradis on riiklik arbitraaž asutatud oblasti täitevkomiteede ja linnanõukogude juures. NSVL RKN määrusega 4. märtsist 1938. a. on alluvus riikliku arbitraaži organite vahel piiristatud järgmiselt:

Riiklikule arbitraažile NSV Liidu RKN juures on usaldatud vaidluste lahendamine mitte vähem kui 50 000 rubla suuruses summas, kui üheks pooltest või mõlemaks pooleks on üleliidulise tähtsusega või eri liiduvabariikides asuvad asutused, ettevõtted või organisatsioonid.

Riiklik arbitraaž liiduvabariikide RKN-de juures lahendab vaidlused mitte vähem kui 25 000 rubla suuruses summas, kui mõlemaks pooleks või üheks pooltest on vabariikliku tähtsusega või eri kraides, oblastites või autonoomsetes vabariikides asuvad organisatsioonid. Riiklik arbitraaž liiduvabariigi RKN juures lahendab samuti vaidlused 25 000—50 000 rubla suuruses summas üleliidulise tähtsusega või eri liiduvabariikides asuvate organisatsioonide vahel. Ülejäänud vaidlused, mis alluvad riiklikule arbitraažile, lahendatakse riikliku arbitraaži organites, mis asuvad autonoomsete vabariikide RKN-de, kraide (oblastite) täitevkomiteede ja autonoomsete oblastite täitevkomiteede juures.

Riikliku arbitraaži organites ei kuulu lahendamisele vaidlused ühe ja sama ametkonna organisatsioonide vahel. Sellised vaidlused lahendatakse ametkondliku arbitraaži organite poolt.

Samuti ei kuulu riikliku arbitraaži võimkonda ühiskonnastatud majanduse organisatsioonide vahelised vaidlused, mis vastava seaduse põhjal on allutatud kohtuorganitele. Neist asjust oli juttu I peatükis (vaidlused Riigipanga operatsioonide kohta, kui Riigipank on üheks pooleks asjas, vaidlused veolepingute kohta, välja arvatud generaallepingud massiliste plaanipäraste vedude kohta, vaidlused kommunaalteenuste kasutamise lepingute kohta, vaidlused summaga kuni 1000 rublani, kolhoosidevahelised, samuti kolhooside vaidlused riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonidega).

VNFSV TsPK § 23 ja UNSV TsPK § 32¹ näevad ette neis loetletud vaidluste lahendamise Merearbitraažkomisjoni poolt Üleliidulise Kaubanduskoja juures.

Merearbitraažkomisjon tegutseb 13. detsembri 1930. a. seaduse alusel (LSKK 1930, nr. 60, art. 636 ja 637).

Merearbitraažkomisjoni koosseisu kuulub 25 liiget, kes määratakse üheks aastaks Üleliidulise Kaubanduskoja presiidiumi poolt.

Merearbitraažkomisjon vaatab läbi:

1) vaidlused tasu kohta merelaevade üksteise abistamise eest või jõelaeva abistamise eest merelaeva poolt või ümberpöördult;

2) vaidlused, mis tekivad merelaevade kokkupõrkest üksteisega või jõelaevaga, või rikete tekitamisest sadama-seadeldistele merelaevade poolt;

3) vaidlused, mis tekivad suhetest merelaevade prahtimise alal, nende agentuurteenindamise alal, mere-kauba-veo alal, samuti ka vaidlused, mis tekivad suhetest mere-kindlustamise alal.

Merearbitraažkomisjon kui alaliselt tegutsev vaheko-hus võtab neid asju läbivaatamisele siis, kui pooled pöörduvad tema poole nende vahel sõlmitud lepingu alusel või erikokkuleppe alusel vaidluse lahendamise kohta arbitraažikorras.

Merearbitraažkomisjoni poole pöördumise puhul valib kumbki pool temale soovitava vahekohtuniku komisjoni liikmete hulgast.

Merearbitraažkomisjoni otsuse peale võivad pooled esitada ühekuise tähtaja jooksul kaebuse NSVL Ülemkohtule. NSV Liidu Prokuröri on õigus esitada protesti Merearbitraažkomisjoni otsuse peale NSVL Ülemkohtule.

IV peatükk.

HAGID JA NENDE LIIGID.

Kohus ei asu asja läbivaatamisele muidu, kui sellest huvitatud poole avalduse põhjal (VNFSV TsPK § 2 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid). Hagi esitab huvitatud pool. Seaduses ettenähtud juhtudel võib hagi esitada prokurör (VNFSV TsPK § 2).

Ex bibl. only. Ta

Hagi võidakse kohtule esitada kas hageja rikutud õiguse sunniteel jaluleseadmiseks või tsiviilõiguste ja -kohustuste olemasolu või puudumise tunnistamiseks.

Esimest liiki hagnosis nimetatakse väljamõistmishagideks, teisiti — täitehagideks ehk täitejõuga hagideks. Säärased on hagnosis raha või vara väljamõistmise kohta, korterist väljatõstmise kohta, alimentide väljamõistmise kohta ja teised. Pärast täitehagi rahuldamist annab kohus üldreeglina hagejale täitelehe väljamõistetetu sunniviisiliselt sissenõudmiseks kostjalt.

Teist liiki hagnosis nimetatakse tunnustamis- ehk tuvastushagideks. Sellesse hagnosis rühma kuuluvad näiteks hagnosis lapse teatud emale kuuluvuse tunnustamise kohta, töölt vallandamise ebaseaduslikuks tunnustamise kohta, autoriõiguse tunnustamise kohta, õiguse tunnustamise kohta leiutisele, lepingu kehtetuse tunnustamise kohta ja teised. Tuvastushagidega ei käi alati kaasas täitelehe väljaandmine kohtu poolt nende rahuldamise puhul. Näiteks kui kohus tunnistas kehtetuks hageja lepingu kostjaga, siis hagejale piisab võtta kohtult otsuse ärakiri tõenduseks, et see leping ei loonud pooltele mingeid õigusi ega kohustusi. Täiteleht pole sel juhul tarvilik.

Mõnikord juhtub, et hageja esitab hagnosis kostja vastu, kostja aga omakorda esitab samas asjas hagnosis esialgse hageja vastu. Näiteks majavaldaja esitab üürniku vastu hagnosis 200 rubla korteriüüri väljamõistmise kohta, mida kostja ei ole tähtajal tasunud. Üürnik-kostja esitab aga samas asjas maja valdaja vastu hagnosis 150 rubla suuruses rõdu remondi eest, mida ta lepingu põhjal polnud kohustatud tegema. Niisugust kostja hagnosis esialgse hageja vastu nimetatakse vastuhagiks.

Lapse ema esitab isa vastu hagnosis alimentide kohta, lapse isa aga esitab omakorda hagnosis samas asjas ema vastu temalt lapse väljanõudmise kohta, tõendades, et ema täidab halvasti oma vanemakohuseid, ei hoolitse lapse eest, ei kasvata teda jms. Seega esitab lapse isa vastuhagnosis ema vastu. Seadus lubab vastuhagnosis esitamist samas protsessis selleks, et kohus võiks ühes asjas läbi vaadata poolte vastastikused nõudmised ja need üheaegselt lahendada.

See kergendab ja lihtsustab vaidluste lahendamist poolte vahel.

Kohus võib vastuhagi vastuvõtmisest keelduda, kui selle läbivaatamine koos põhihagiga pole otstarbekohane ja võib komplitseerida protsessi ning asja arutamist venitada.

Vastuhagi võib esitada kohtusse hiljemalt kohtuistungi alguses põhihagi arutamisel.

Kõik vastuhagiavalduse puudused peavad olema kõrvaldatud hiljemalt asja arutamise päevaks, vastasel korral ei võeta esitatud vastuhagi antud protsessis läbivaatamisele.

Näiteks peab riigilõiv vastuhagi puhul olema tasutud hiljemalt asja arutamise päevaks (peale juhtude, mis on ette nähtud VNFSV TsPK §-s 43 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavates paragrahvides). Hiljemalt samaks tähtajaks tuleb näidata vastuhagi tõendid.

Kohus asub tsiviilasja menetlemisele kirjaliku avalduse põhjal; suuline avaldus on lubatud ainult rahvakohtus menetletavais asjades (VNFSV § 75 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Suuline avaldus kantakse rahvakohtuniku või tema ülesandel sekretäri poolt protokoll, loetakse hagejale ette ning kirjutatakse alla kohtuniku ja avaldaja poolt (VNFSV TsPK § 77).

Just rahvakohtule alluvais asjades, mis lahendab enamiku kodanike huve puudutavaid tsiviilasju, lubab seadus kodanike õiguste ja seaduste poolt kaitstud huvide kohtuliku kaitse kergendamiseks suulise hagiavalduse esitamist kohtule. Kõrgemalseisvatesse kohtutesse tuleb hagiavaldus esitada kohustuslikult kirjalikult.

Ülemkohtus ja krai- (oblasti-) kohtuis arutatavais asjades esitatakse hagiavaldused ja kõik dokumendid ühes ära kirjadega vastavalt teise poole osavõtjate arvule (VNFSV TsPK § 78).

Ka rahvakohtus arutatavais asjades võib hagiavalduse vastuvõtja rahvakohtunik kohustada hagejat, olenevalt asja keerulisusest ja iseloomust, esitama ära kirju hagiavaldusest ja sellele lisandatud dokumentidest vastavalt teise poole osavõtjate arvule (VNFSV TsPK § 78).

Seadus esitab hagiavalduse sisu suhtes rea nõudeid. Neid nõudeid peab hageja täitma enese huvides asja arutamise kiirendamiseks.

Vastavalt VNFSV TsPK § 76 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavatele paragrahvidele peab hagiavaldus sisaldama:

a) hageja, s. o. haginõuet esitava isiku täpse nimelise äratähenduse, samuti ta esindaja täpse nimelise äratähenduse, kui hagiavaldus esitatakse viimase poolt;

b) kostja, s. o. isiku täpse nimelise äratähenduse, kelle vastu hagi esitatakse;

c) hageja ja kostja alalise elukoha või alalise tegevuskoha täpse äratähenduse;

d) hagi aluseks olevate olude ja hagi tõendite äratähenduse;

e) hageja nõuded ühes hagihinna äratähendusega.

Hagiavaldus peab hageja poolt olema alla kirjutatud.

Esindaja poolt esitatud hagiavaldusele lisandatakse volitus (VNFSV TsPK § 17). Hagiavaldus, mis on esitatud ilma VNFSV TsPK §-des 76 ja 78 äratähendatud nõuete täitmiseta ja ilma riigilõivu tasumiseta, jäetakse käiguta, millest kohus teatab hagejale ja annab talle tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Kui kohtu poolt määratud tähtaja jooksul hagiavalduse puudused ei ole kõrvaldatud, siis loetakse avaldus mitteesitatuks (VNFSV TsPK § 81 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Aegumist ei loeta sel juhul katkestatuks. Näiteks kui hageja esitas hagi aegumise tähtaja lõpul ega parandanud hagiavalduse puudusi kohtu poolt määratud tähtaja jooksul, siis hageja kaotab hagiõiguse, kuna tema avaldus loetakse mitteesitatuks.

Hagiavaldus peab olema kirjutatud keeles, milles toimub menetlus antud kohtus. Kui hageja ei valda seda keelt, on ta õigustatud esitama hagi oma emakeeles. Kohus peab sel juhul tarvitusele võtma abinõud avalduse tõlkimiseks kohtu menetluskeelde ja tagama tõlgi osavõtu asjast.

V peatükk.

HAGI TAGAMINE.

Asja igas seisus, kuni otsust ei ole tehtud, võib hageja paluda kohtult hagi tagamist. Hageja on huvitatud hagi tagamisest juhtudel, kui tekib kartus, et tagamisabinõude mittetarvitamise korral võib otsuse täitmine osutuda võimatuks või raskeks.

Näiteks hageja esitab hagi omandiõiguse kohta majale, mille kostja on müünud teisele isikule lammutamiseks. Kui kohus rahuldab selle hagi, maja aga lammutatakse selleks ajaks, siis ei saa ilmselt täita kohtu otsust. On täiesti mõistlik ja otstarbekohane sel juhul maja lammutamine kuni asja otsustamiseni kohtus seisma panna.

Neil juhtudel näebki seadus ette hagi tagamise võimalust kohtu poolt.

Vastavalt VNFSV TsPK § 83 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavatele paragrahvidele on hagi tagamine lubatud juhtudel, kui hagi näib olevat küllaldaselt põhjendatud esitatud dokumentidega ja kui hagi tagamise abinõude mittetarvitamine võib teha võimatuks hagejale saada rahuldust või kui nõude iseloomu tõttu viivitus teeb raskeks või võimatuks otsuse täitmise.

Mõlemad seaduses äratähendatud hagi tagamise eeldused peavad hagi tagamise palve rahuldamiseks olema olema, sest pole alust tagada hagi, kuigi see on küllaldaselt põhjendatud esitatud dokumentidega, kui pole karta, et kostja võiks varanduse peita, seda müüa, ise ära sõita, et vaidlusalust eset võiks hävitada või et selle kättesaamine hageja poolt kohtuotsuse põhjal võiks osutuda väga raskeks.

Alimentide nõuete asjus rahvakohunik, kes menetleb asja, või prokurör, kes uurib asja, on kohustatud tarvitusele võtma hagi tagamise abinõusid, arestides kostja töötasu-osa, samuti üles kirjutades ja arestides kostja vara (VNFSV TsPK § 83-a ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid). Igasuguste riigiasutuste ja -ettevõtete vastu

esitatud hagid ei kuulu tagamisele, välja arvatud hagid, mis tulenevad krediitasutuste pangaoperatsioonidest (VNFSV TsPK § 82 märkus).

Ei tule karta, et riiklik asutus või ettevõtte ei täida kohtuotsust. Seepärast seadus keelab üldreeglina riigi-asutuste ja -ettevõtete vastu esitatud hagide tagamise. Ainult juhtudel, kui hageja ja riikliku asutuse vahel käib vaidlus vara kohta, võib kohus lubada hagi tagamist vaidlusaluse vara müügi peatamise näol. Vastasel korral võiks kohtuotsuse täitmine osutada väga raskeks ja mõnikord hoopis võimatuks.

Näiteks leidis hageja juhuslikult komisjonikaupluses müügil olevate esemete hulgast asja, mis õiguse järgi kuulub temale. Ta esitab kohtule hagi eseme temale väljamõistmise kohta. Kui eseme müüki riiklikus komisjonikaupluses ei peatata, siis hagi rahuldamise korral hageja ei saa kätte talle väljamõistatud eset või selle saamine osutub väga raskeks. Seepärast VNFSV Ülemkohus leidis võimalikuks üksikjuhtudel lubada niisuguste hagide tagamist vaidlusaluse vara müügi peatamisega.

Milles seisab hagi tagamine ehk, teiste sõnadega, misuguseid abinõusid võib kohus hagi tagamiseks seaduse järgi tarvitusele võtta?

VNFSV TsPK § 87 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavate paragrahvide järgi seisab hagi tagamine aresti panekus kostjale kuuluvale varale, mis on tema või kolmandate isikute valduses.

Hagi tagamise palve otsustab rahvakohtunik või kohus, kes asja menetleb, samal päeval, ilma vastaspoolt välja kutsumata (VNFSV TsPK § 86).

Rahvakohtunik, kes võtab vastu hagiavalduse, milles hageja on palunud tagada tema hagi kostja vastu, teeb kindlaks, kas on olemas VNFSV TsPK §-des 82 ja 83 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavates paragrahvides ettenähtud alused; hagi tagamiseks seaduslike aluste olemasolu korral koostab rahvakohtunik vastava määruse, näiteks: „Hageja A. A. Ivanovi hagi kostja N. I. Petrovi vastu 1000 rubla pärast tagada ühe tuhande rubla suuruses summas aresti paneku teel kostja Nikolai Ivani p.

Petrovi varale, mis asub kostja korteris Moskvas Herzeni tänaval, maja nr. 10, korter 12.“

Selle määruse alusel annab kohus hagejale täitelehe, mis esitatakse kohtutäiturile. Kohtumääruse täitmiseks kohtutäitur kirjutab üles ja hindab kostja vara hagi summa ulatuses ja paneb aresti üleskirjutatud varale. Tuleb silmas pidada, et kohtumääruses hagi tagamise kohta oleks ära tähendatud summa, mille ulatuses hagi tagatakse. See on tarvilik rahalistes ja varalistes hagides. Muidu tekib kohtutäiturile raskusi kohtumääruse täitmisel.

Lubades hagide tagamist, kaitseb seadus samaaegselt ka kostja huve. Seadus näeb ette, et hagi tagamisel võib kohus omakorda hagejalt nõuda kostjale tekkida võivate kahjude tagamist (VNFSV TsPK § 84). Hagi võib olla tagatud kohtu poolt, kuid asja arutamise tulemusena kohtuistungil võib osutada, et õigus pole hageja poolel. Kohus lükkab hagi tagasi, kuid hagi tagamine võis tekitada kostjale kahjusid. Seepärast seadus määrab, et kostja, kelle kasuks asi otsustati, võib nõuda hagejalt hagi tagamisega tekitatud kahjude tasumist (VNFSV TsPK § 93).

Kohus võib ühe poole palvel ja arvestades teise poole vastuväiteid lubada asendada ühte tagamise viisi teise-ga, näiteks võlgniku vara aresti asemel lubada temale vaidlusalune rahasumma deposiiti sisse maksta. Kohus võib samuti lubada mitut tagamisviisi, kuid nii, et nende kogusumma ei ületaks hagi summat.

Rahalise hagi tagamise puhul on kostja seaduse järgi õigustatud kohtu poolt lubatud tagamisviisi asemel maksma hagi summa deposiiti (VNFSV TsPK § 89). VNFSV-s võtavad raha vastu deposiiti notariaalkontorid. Üksikutes liiduvabariikides makstakse raha kohtudeposiiti.

Alati ei ole võimalik hagi tagamine kostja vara arestamise teel. Mõnikord on hagi tagamiseks vajalik keelata kostjale sooritada teatud toiminguid, näiteks asuda tuppa elama enne asja otsustamist kohtu poolt, vaidlusalust vara müüa jms. Seepärast üksikute liiduvabariikide tsiviilprotsessi koodeksid näevad ette hagi tagamise abi-

nõuna teatud toimingute sooritamise keelu kostjale (vt. Gruusia NSV TsPK § 91).

Kohtumääruse peale hagi tagamise küsimuses võib huvitatud pool kaevata erikaebekorras (VNFSV TsPK § 249 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid). VNFSV-s on niisuguse kaebuse esitamise tähtajaks 5 päeva.

Kaebus esitatakse kõrgema astme kohtule. Kaebuse esitamine ei takista asja edasist arutamist (VNFSV TsPK § 91 märkus).

Kaebuse esitamine ei peata kohtumääruse täitmist hagi tagamise kohta: kostja vara üleskirjutamine ja arestimine toimub vaatamata kaebuse esitamisele kostja poolt. Aga kui kohus muutis ära varem tarvitusele võetud tagamisabinõu, siis aresti ei võeta maha enne kaebuse läbi vaatamist. Järelikult, kaebus kohtumääruse peale varem tarvitusele võetud hagi tagamisabinõu äramuutmise kohta peatab selle määruse täitmise (VNFSV TsPK § 92).

VI peatükk.

KOHTUSSE KUTSUMINE JA TEISED KOHTUTEADAANDED.

VNFSV TsPK VII peatükk ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad peatükid on pühendatud küsimustele kohtusse kutsumise ja teiste kohtuteadaannete kohta. Need küsimused on väga tähtsad ja üksikasjaliselt sätitud VNFSV TsPK §-des 66—74 (ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavate paragrahvidega).

Kohtuteadaanded toimetatakse kätte tähtsaadetistena, kusjuures vastuvõtuallkiri saadetakse tagasi, või kohtukäskjala kaudu; on lubatud kohtuteadaandeid kätte anda vastava maa-asula nõukogu kaudu; peale selle rahvakohunik võib anda poole palvel teadaande viimase kätte, edasiandmiseks teisele poolele (VNFSV TsPK § 66).

Kohtukutse peab sisaldama: a) kohtu nimetuse; b) istungi koha ja aja, poolte ning asja äratähenduse, milles välja kutsutakse; c) ettepaneku esitada kõik tõendid asja kohta ja d) mitteilmumise tagajärgede äratähenduse. Kohtukutsed ja -teadaanded antakse väljakutsutavaile

kätte isiklikult. Kätteandmise aeg märgitakse kätteantavale teadaandele ja kohtusse tagasisaadetavale kättesaamist tõendavale paberile.

Rahvakohtunik võib poole palvel anda teadaande tema kätte, edasiandmiseks teisele poolele. Neil juhtudel peab teadaande saanud isiku allkiri olemä tõestatud maja või asutuse administratsiooni poolt, kus saaja elab või alaliselt tegutseb, või maa-asula nõukogu poolt (VNFSV TsPK § 66 ja § 69 märkus).

Kui teadaande kättetoimetaja ametiisik ei saa väljakutsutavat kätte, siis annab ta teadaande mõnele väljakutsutavaga koos elavale perekonnaliikmele või maja või asutuse administratsioonile, kus väljakutsutav elab või alaliselt tegutseb (VNFSV TsPK § 70).

Ühe või teise isiku keeldumise korral teadaande vastuvõtmisest teeb kättetoimetaja selle kohta märkuse kättesaamist tõendavale paberile.

Kohtuteadaanne saadetakse asjaomasele isikule poole poolt näidatud aadressi järgi (VNFSV TsPK § 73). Pooled on ise kohustatud teatama kohtule oma aadressi muutmisest asja menetluse kestel. Seesuguse teate puudumisel saadetakse kutse viimase kohtule teadaoleva aadressi järgi, mille järgi kutseid kätte anti, ja kutse loetakse kätteantuks, olgugi et aadressaat enam selle aadressi järgi ei ela.

Kui kostja tegelik viibimiskoht on teadmata, siis ei pea kohus ootama, kuni saabub teade kutsutava poolt kutse tõelise kättesaamise kohta, vaid määrab asja arutamisele pärast kutse ärakirja saamist ühes kostja viimase teadaoleva elukoha majavalitsuse allkirjaga, et majavalitsus on kutse vastu võtnud (VNFSV TsPK § 72 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Seda juhust ei rakendata asjades isaduse kindlaksmääramise kohta ja alimentide sissenõudmise kohta vanematelt laste ülalpidamiseks¹.

¹ Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi § 29 põhjal (ENSV Ülemn. Pres. 14. juuli 1945. a. seadluse redaktsioonis — ENSV T 1945, 26, 391) ei ole emal õigust pöörduda kohtusse

VNFSV TsPK § 26 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavate paragrahvide kohaselt asjades laste ülalpidamise (alimentide) sissenõudmise kohta vanematelt, kui kostja viibimiskoht pole teada, teeb prokuratuur kohtumääruse põhjal korralduse kostja otsimiseks Siseasjade Rahvakomissariaadi organite kaudu. Otsimise kulud nõutakse kostjalt sisse üheaegselt kohtuotsuse tegemisega tema vastu. Kohus arutab asja alles pärast kostja leidmist.

Igasugune kohtu läbikäimine välismaal viibivate isikute ja asutustega toimub NSVL Välisasjade Rahvakomissariaadi kaudu.

NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määruse alusel 27. augustist 1926. a. NSV Liidu ja liiduvabariikide valitsusasutuste ja ametiisikute läbikäimine NSV Liidu territooriumil asuvate diplomaatiliste välisesindustega toimub Välisasjade Rahvakomissariaadi kaudu, ja vahetu pöördumine ilma erilise kokkuleppeta Välisasjade Rahvakomissariaadiga pole lubatud. Selle tõttu, et on esinenud nõukogude kohtuasutuste vahetu pöördumise juhtumeid diplomaatiliste välisesinduste poole (saadetakse kutseid, esitisi anda teateid nendes esindustes töötavate isikute töötasu kohta ja summade kinnipidamise kohta sellest töötasust jms.), VNFSV KohtuRK seletas kohtuorganitele ringkirjas nr. 100 1936. a., et on tarvilik valjult täita 27. augusti 1926. a. seadust (LSKK 1926, nr. 58, art. 426) (vt. ka lisamaterjale VNFSV TsPK § 67 juurde, 1945. a. eestik. väljaanne, lk. 113).

VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 22. detsembrist 1924. a. (protokoll nr. 24) soovitab kohtuile määrata ametlik esindaja neil juhtudel, kui kohus, arutades asja VNFSV TsPK § 72 rakendamise, leiab kõigi asjaolude õige ning igakülgse selgitamise huvides tarvilikuks kostja elukoha mitteteadmise tõttu kutsuda kedagi äraoleva kostja huvide kaitseks. See määrus on väga tähtis. Koh- tud peavad teda rakendama kõigil juhtudel, kui on ilm-

hagiga isa kindlakstegemiseks ja alimentide nõudmiseks lapse ülalpidamiseks, kes on sündinud isikult, kellega ema ei ole registreeritud abielus (vt. ka TsPK §-d 2-a, 26, 53-b ja 101-a sama seadluse redaktsioonis).

selt tarvilik kaitsta äraoleva kostja huve, näit. hagi esitamise korral teadmata äraolevate isikute vastu, või hagi esitamise korral teadmata kus elutsevate isikute vastu, kellel on kehalisi puudeid jms., või hagi esitamise korral teovõimetute isikute (vaimuhaigete, nõrgamõistuslikkude jms.) vastu, kellele hooldajat pole määratud.

VII peatükk.

ASJA ETTEVALMISTAMINE KOHTUISTUNGIKS.

Seadus näeb ette rea abinõusid, mida rahvakohtunik peab teostama enne asja kohtuistungil arutamist, et tagada asja õiget ning seaduslikku lahendust juba esimesel kohtuistungil. Saanud hagiavalduse, on rahvakohtunik kohustatud sellega tähelepanelikult tutvuma, lahendama küsimuse tõendite kohta ja tarvitusele võtma abinõud nende esitamiseks või välja nõudma need tõendid, selgitama, missugused vastuväited toob ette kostja temale esitatud hagi vastu ja missugused tõendid on vajalikud nende vastuväidete tõestamiseks, võtma tarvitusele abinõusid nende tõendite esitamiseks. Kohtunik peab samuti asja ennekohtuliku eel-ettevalmistamise korras lahendama küsimuse antud protsessist osavõtjate suhtes, et saata neile õigeaegselt teadaanded asja arutamise kohta. Kohtunik peab samuti protsessi selles järgus lahendama küsimuse, kas asja lõpplahendusest on huvitatud riiklik asutus või ettevõtte või muu ühiskondlik organisatsioon, ning küsimuse prokuröri kaasatõmbamise kohta asjast osavõtuks (VNFSV TsPK §-d 80 ja 12).

Prokuröril on õigus nii asja algatada kui ka asjasse astuda igas protsessi järgus, kui seda tema arvates nõuab riigi või töötava rahva huvide kaitse (VNFSV TsPK § 2 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Rahvakohtunik võib juba hagiavalduse kohtusse saabumisel kindlaks teha, kas antud asjal on ühiskondlik ja poliitiline tähtsus ja kas on vajalik prokuröri osavõtt protsessist selles asjas.

Vastavalt VNFSV TsPK § 12 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavatele paragrahvidele oleneb kohtust tun-

nistada prokuröri osavõtt vajalikuks ühes või teises asjas. Kui kohus tunnistas prokuröri osavõtu asjast vajalikuks ja tegi selle kohta määruse, siis on prokuröri osavõtt kohuslik (VNFSV TsPK § 12).

Sageli selgub prokuröri protsessist osavõtu vajalikkus juba asja ennekohtuliku ettevalmistuse järgus.

Näiteks esitab kolhoos hagi masina- ja traktoritöökoja vastu viivise, leppetrahvi ja kahjude sissenõudmise kohta põllutöömasinate remondi mittetähtajalise täitmise eest. Kolhoos väidab, et see MTT süstemaatiliselt rikub oma lepingulisi kohustusi, ajab nurja remondi tähtajad, rikub plaani ja tekitab kolhoosidele kahju. Seesuguses asjas on vajalik kutsuda prokurör protsessist osa võtma mitte ainult seepärast, et siin on võimalik süüdlaste kriminaalvastutusele võtmine (18. veebruari 1931. a. seaduse järgi), vaid ka seepärast, et tsiviilasi ise omab antud juhul suurt ühiskondlikku tähtsust.

Või toome teise näite ühe Moskva oblasti rahvakohtu praktikast. Kodanik S. elas oma naisega 15 aastat ja kasutas tema tööd kooselu kestel majapidamises, juurviljaaias, lehma talitamise, maja remondi alal jms. Kui naine sai vanaks ning jäi haigeks ja nõrgaks, laskis ta end naisest lahutada, abiellus teisega ja nõudis lahutatud naise väljatõstmist majast, mis kuulus talle enne abielu. Rahvakohtunik nägi õigesti selles asjas ühiskondliku huvi olemasolu, nõukogude seadusandluse vaatekohast perekonna ja abielu kohta, ja tunnistas vajalikuks asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras prokuröri osavõtu asjast VNFSV TsPK § 12 põhjal.

Teostades oma ülesandeid NSVL kodanike kasvatamises kodumaa- ja sotsialismitruuduse vaimus, nõukogude seaduste täpse ning kõrvalekaldumata täitmise vaimus, sotsialistlikku omandisse hoolitsevalt suhtumine, töödistsipliini, riiklikusse ja ühiskondlikusse kohusesse ausalt suhtumise ja sotsialistliku kooselu juhiseist lugupidamise vaimus, on kohtunikel õigus asja eel-ettevalmistuse korras kutsuda protsessist osa võtma prokuröri erilist ühiskondlikku ning poliitilist tähtsust omavas asjas.

Tsiviilasja ennekohtulik eel-ettevalmistus erineb kriminaalasja eeluurimisest. Eeluurimist teostavad uurimis-

organid ja prokuratuur enne kohut ja kohtu jaoks seaduses ettenähtud juhtudel. Kohus ei võta asjast osa selle protsessi staadiumis. Eeluurimisel kui kriminaalprotsessi eristaadiumis mitte ainult ei koguta, vaid ka hinnatakse tõendeid kuriteo sündmuse kohta ja selle kohta, et süüalune on selle toime pannud, et ta on süüdi. Tsiviilasja ennekohtulik ettevalmistus on suunatud tarvilike tõendite õigeaegsele kogumisele hageja või kostja õigsuse kohta. Tõendite hindamist selles tsiviilprotsessi järgus ei toimetata. Eeluurimist avaliku süüdistuse asjades toimetavad prokuratuuri- ja uurimisorganid. Tsiviilasja ennekohtulik ettevalmistus toimub alles pärast huvitatud isiku poolt hagi esitamist ning üksikjuhtudel peale asja algatamist prokuröri või riiklike või ühiskondlike organisatsioonide poolt (vt. VNFSV TsPK §-d 2 ja 2-a). Tsiviilasja ennekohtuliku ettevalmistust toimetab rahvakohunik, nimelt kohtunik, kes arutab asja kohtuistungil. Asja ennekohtulikus eel-ettevalmistuses ilmneb nõukogude kohtu initsiatiiv ning aktiivsus; sellega tagatakse tõendite täielikkus, asja kiire ning õige otsustamine. Tsiviilasjade eel-ettevalmistuse kohta käivate seadusenõuete täitmisest oleneb suurel määral kohtu töö kvaliteet.

Milliseid toimetusi on rahvakohunik õigustatud ette võtma asja eel-ettevalmistamise korras?

Enne asja kohtuistungil arutusele määramist teostab kohtunik asja lahendamise kiirendamise huvides asja (ennekohtulikuks) eel-ettevalmistamiseks järgmised toimetused ainuisikuliselt:

a) otsustab küsimuse tunnistajate väljakutsumise kohta kohtuistungile;

b) toimetab poolte väljakutsega paiklikku vaatlust ja ekspertiisi;

c) nõuab kostjalt või kolmandailt isikuilt dokumente või teatisi, või annab poolele tunnistuse nende saamiseks;

d) selgitab hageja küsitlemise kaudu hagiavalduse esitamisel kostja võimalikud vastuväited ja paneb hagejale ette esitada vajalikud hagitõendid;

e) eriti keerulistes asjades kutsub kostja välja esialgseks küsitlemiseks asjaolude kohta, kusjuures kostja

väljakutse toimub ühel ajal temale ära kirjade kätteandmisega hagiavaldusest ja hageja poolt esitatud dokumentidest;

f) erandjuhtudel võib rahvakohtunik, k u i d a ainult poolte nõusolekul, vastu võtta või välja nõuda kirjalikke seletusi neilt tunnistajailt, kes ei saa ilmuda kohtuistungile;

g) olles kindlaks teinud, et asja lõpplahendusest on huvitatud riigiasutus või -ettevõtte, kooperatiiv- või muu ühiskondlik organisatsioon, kes ei ole asjasse kaasa tõmmatud, teatab rahvakohtunik sellele asutusele, ettevõttele või organisatsioonile, samuti ka prokuratuurile menetletavast asjast ja asja arutamise päevast (VNFSV TsPK § 80).

Näiteks alimentide sissenõudmise asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras peab rahvakohtunik peale hagejalt hagiavalduse saamist välja nõudma Perekonnaseisuktide Büroolt väljavõtte registrist lapse sünni kohta ja majavalitsuse või maa-asula nõukogu teatise selle kohta, et laps elab ema juures, välja kutsuma tunnistajad, kelle seletused evivad tähtsust asja kohta, välja nõudma teatise kostja töötasu kohta, mis on vajalik hagi hinna kindlaksmääramiseks ja riigilõivu sissenõudmiseks kostjalt juhul, kui hagi rahuldatakse, jms.

Sel viisil on asi tarvilikult ette valmistatud kohtuistungil arutamiseks.

Asjades, milles kohus vaidluse õigeaks otsustamiseks peab tarvilikuks teostada paiklikku vaatlust, võib kohtunik asja ennekohtuliku ettevalmistamise korras sõita koha peale, vaadata üle vaidlusaluse eseme või muud asitõendid, koostab selle kohta vaatlusprotokolli, millele lisandatakse vaatluspaigal tehtud plaanid, visandid, joonistused, fotoülesvõtted jm.

Paiklikku vaatlust ja ekspertiisi toimetatakse seaduse järgi poolte väljakutsega, kes on õigustatud viibima nende toimetuste juures, andma seletusi ja ette võtma teisi protsessitoimusi, mis on pooltele seaduse järgi lubatud.

Paiklikku vaatlust ja ekspertiisi on parem teostada

ühes rahvakaasistujatega, kes kohtu koosseisus asja arutamise osa võtavad.

Asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras lahendab kohtunik tunnistajate kohtuistungile kutsumise küsimuse. Ta otsustab küsimuse, kas võib antud asjas välja kutsuda tunnistajaid (vt. VNFSV TsPK § 128 jt.), kas hageja või kostja poolt ülesantud tunnistajate seletustel on tähtsust asja kohta. Kuid kohtunikul pole õigust ainuisikuliselt tunnistajaid üle kuulata ennekohtuliku ettevalmistuse korras. Tunnistajad kuulatakse üle kohtuistungil terve kohtukoosseisu ees, avalikult. Mõnikord võib kohus tõendite tagamise korras tunnistajaid üle kuulata ka enne asja sisulist arutamist.

Kostja küsitlemiseks väljakutsumine enne kohtuistungit võib toimuda ainult eriti keerukais asjades. Seejuures võib kohtunik eelnevalt saata kostjale ärakirjad hagiavaldusest ja selle lisadest, ära tähendades kohtukutses, et kostja kutsutakse eelseletuste andmiseks, kutsuda kostja võimalikult ajal, mil ta pole tootmistööga seotud. Ilma erilise vajaduseta ei tule kostjat välja kutsuda enne asja arutamiseks määratud kohtuistungit.

Neil juhtudel, kus rahvakohtunik teeb kindlaks, et hagi on esitatud mitte selle isiku poolt, kel on sellele hagile õigus, või mitte selle isiku vastu, kes on selles hagi kostjaks, on rahvakohtunik õigustatud asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras otsustama küsimust õige hageja või kostja kaasatõmbamise kohta asjast osavõtmiseks VNFSV TsPK § 166 nõudeid silmas pidades.

Samuti on kohtunik asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras õigustatud lahendama küsimust kolmandate isikute kaasatõmbamise kohta hageja või kostja poolele. Kolmandate isikute kaasatõmbamine on võimalik neil juhtudel, kui otsus asja kohta võib luua neile õigusi ja kohustusi ühe poole suhtes (VNFSV TsPK §-d 167 ja 168 ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Kolmandaid isikuid võib protsessist osavõtuks kaasa tõmmata mitte ainult hageja või kostja või kolmanda isiku enese avalduse põhjal, vaid ka kohtu algatusel.

Asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras tõmbab rahvakohtunik kolmanda isiku protsessist osa võtma siis, kui otsus antud asjas võib luua temale õigusi või kohustusi.

Toome näite:

Kolhoosnik Ivanov esitab hagi temale vasika väljamõistmise kohta kostjalt Petrovilt. Ivanov seletab, et ta ostis vasika Sidorovilt, enne üleandmist läks vasikas kaduma, Ivanov leidis ta Petrovi juurest, mispärast palub vasikat temale välja mõista, kuna Petrov keeldub seda vabatahtlikult välja andmast.

Missugune on Sidorovi suhe selle asjaga? Otsus asja kohta võib luua Sidorovile kohustusi Ivanovi vastu: kui kohus lükkab Ivanovi hagi tagasi ning jätab vasika Petrovile, siis Ivanov saab õiguse nõuda Sidorovilt vasika eest makstud raha tagastamist ja kahjude tasumist. Kohtunik on õigustatud kaasa tõmbama Sidorovi kolmanda isikuna hageja poolele. Samuti võib tekkida vajadus kaasa tõmmata kolmas isik kostja poolele. Näiteks Panov esitab hagi Vlassovi vastu poolkasuka väljamõistmise kohta. Vlassov seletab, et ta on ostnud selle poolkasuka Makarovilt. Kohtunik on õigustatud kaasa tõmbama Makarovi kolmanda isikuna kostja Vlassovi poolele: poolkasuka Vlassovilt väljamõistmise ja Panovile üleandmise korral on Vlassov kohtu teel õigustatud nõudma Makarovilt poolkasuka eest makstud raha tagastamist ja kahjude tasumist. Kohtunik on õigustatud asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras kaasa tõmbama Makarovi asjast osa võtma kolmanda isikuna.

On samuti võimalik kolmandate isikute kaasatõmbamine tööasjades VNFSV TsPK § 172-a ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavate paragrahvide korras. Seesuguse kolmanda isiku kaasatõmbamine on tarvilik just asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras. Tema osavõtt asjast on tarvilik, kuna kohus võib seaduse järgi välja mõista kostja kasuks samas protsessis sellelt kolmandalt isikult kahjud, mis on tekkinud kolmanda isiku ebaõige tegevuse läbi. See on lubatud ainult tööasjades.

Kui töölise või teenistuja ebaseadusliku töölt vallandamise asjas hageja palub võtta ta uuesti tööle ja maksta talle töötasu sunnitud tööltpuudumise aja eest, siis kohus on õigustatud selles asjas kolmanda isikuna kostja poolele välja kutsuma administratsiooni esindaja, kes vallandas ebaseaduslikult töölise või teenistuja. Töölise või teenistuja tööle uuesti võtmise ja talle raha väljamõistmise korral sunnitud tööltpuudumise aja eest mõistab kohus samas otsuses asutuse või ettevõtte kasuks välja summa, mis on välja mõistetud töötajale, sellelt ametiisikult, kes vallandas selle töötaja (kuid mitte rohkem kui töötaja vallandanud ametiisiku 3 kuu töötasu). Töölisele või teenistujale mõistab kohus välja raha sunnitud tööltpuudumise aja eest asutuselt või ettevõttelt, kuna kolmandalt isikult — administratsiooni esindajalt, kes seadusvastaselt vallandas töötaja — mõistab kohus välja samas otsuses kahjutasu selle summa ulatuses asutuse või ettevõtte kasuks.

Seesuguse otsuse tegemiseks on tingimata vajalik kutsuda kohtusse see ametiisik, kes vallandas töötaja. Üksikuis liiduvabariikides lubab seadus välja mõista kolmandalt isikult või kolmandale isikule samas protsessis ka teistes asjades.

Kogu asja ennekohtulik ettevalmistus peab olema läbitud kohtu püüdest tagada tarvilike tõendite õigeaegset esitamist seaduspärase ning põhjendatud otsuse tegemiseks. Asja ennekohtuliku ettevalmistuse korras võib kohtunik ainuisikuliselt teostada ka toimetusi, mis on ette nähtud VNFSV TsPK §-des 31, 37, 43, 51, 52, 113, 114, 139 ja 173 (vt. VNFSV TsPK § 80-a).

Need paragrahvid näevad ette:

- 1) asja tunnistamise mittealluvaks antud kohtule või mittealluvaks kohtuorganitele;
- 2) hagihinna määramise rahvakohtuniku poolt;
- 3) hageja vabastamise riigilõivu ja asja menetluse kulude tasumisest;
- 4) eksperdi trahvimise rahvakohtuniku poolt mitteilmumise eest või arvamuse andmisest keeldumise eest;
- 5) kolmandate isikute trahvimise rahvakohtuniku poolt kohtuniku nõudel dokumentide mitteesitamise eest;

6) asja menetluse peatamise;

7) korralduse tegemise tunnistaja ülekuulamiseks tema elukoha kohtus juhul, kui tunnistaja elab väljaspool antud kohtu tööpiirkonda;

8) mitme asja ühendamise ühte menetlusse nende asjade ühiseks arutamiseks juhul, kui neist hageja või kostja poolel võtavad osa ühed ja samad isikud.

Tunnistanud asja eel-ettevalmistuse menetluse ülearuks, määrab kohtunik asja viivitamatult arutusele kohtuistungil ja teatab sellest kohalolevale poolele allkirja vastu (VNFSV TsPK § 80-v ja teiste liiduvabariikide TsPK-te vastavad paragrahvid).

Määrus toimetuste tegemiseks asja eel-ettevalmistuse otstarbel tehakse kohtuniku poolt ainuisikuliselt, ilma kostjat välja kutsumata, ja selle peale ei ole edasikäebust lahus kassatsioonist (VNFSV TsPK § 80-b). See-sugusel rahvakohtuniku määrusel on näitena järgmine kuju:

„Asi määrata arutusele 20. mail 1945. a., asja arutamise päev teatada hagejale ja kostjale. Välja kutsuda tunnistajad Ivanov ja Petrov (aadressid toimikus). Määrata 10. maiks 1945. a. vaidlusaluse maja vaatlus, vaatluse päev teatada hagejale ja kostjale. Välja kutsuda vaatluse kohale rajooni täitevkomitee tehnik.

Anda hagejale tunnistus külanõukogult nii- ja niisuguse teatise saamiseks.“

Määruse sisu sõltub toimetustest, mida kohtunik asja ennekohtuniku ettevalmistuse korras peab tarvilikuks teostada.

SISUKORD.

	Lk.
I ptk. Kohtuorganite alluvus	3
II ptk. Maa-asulate ühiskondlikud kohtud	14
III ptk. Riiklik ja ametkondlik arbitraaž. Merearbitraažkomisjon	15
IV ptk. Hagid ja nende liigid	17
V ptk. Hagi tagamine	21
VI ptk. Kohtusse kutsumine ja teised kohtuteadaanded . . .	24
VII ptk. Asja ettevalmistamine kohtuistungiks	27

Tõlkinud P. Kard.

Vastutav toimetaja E. Ilus. Tehniline toimetaja R. Taru. Ladumisele antud 5. II 1946. Trükkimisele antud 6. III 1946. Paberi kaust 56×79. 1/16. Trükipoognaid 2¹/₄. Autoripoognaid 1,82. Arvestuspoognaid 1,82. MB 01529. Laotihedus trpg. 37 700. Tiraaž 3200. Trükikoja tellimus nr. 356. Trükikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli 21/23. Hind rbl. 2.50.

Е. И. Домбровский, Подсудность и досудебная подготовка гражданских дел.
На эстонском языке. Эгосиздат „Научная Литература“, Тарту.

Rbl. 2.50

A-11726